

NUMBER 8

CMI BRIEF

NOVEMBER 2023

Photo: NTB

Stortingskandidaters møter med vold: Er norsk politikk et trygt rom?

AUTHORS

Jana Belschner
UiB

Ragnhild Muriaas
UiB

Vibeke Wang
CMI

Norske politikere blir i liten grad utsatt for politisk motivert vold. De tenker heller ikke på vold som en risiko en må regne med om en engasjerer seg politisk. Likevel opplever mange norske politikere å bli utsatt for trakassering, som regel i sosiale medier.

Hovedfunn

- Halvparten av alle kandidater har opplevd politisk vold.
- Trakassering i form av ryktespredning og nedsettende kommentarer er mest utbredt.
- De fleste hendelser skjer i sosiale medier og blir utført av vanlige borgere.
- Unge kvinner er mest utsatt for seksuell trakassering.
- Menn underrapporterer sine opplevelser.
- I halvparten av sakene som ble rapportert fulgte ikke partiet opp.
- Kvinner er litt mer utsatt i nominasjonsfasen enn menn.

Stortingsvalg, politisk kultur og kjønnsforskjeller

Bortsett fra et fåtall særskilte hendelser er Norge på mange måter et fredelig land der det er liten risiko knyttet til å delta i politikken. Norske valgkamper går relativt rolig for seg og det er få personlige konflikter knyttet til de endelige valgresultatene. Like fullt er det økende enighet om at vold mot politikere forekommer i Norge og at dette er en utfordring for demokratiet.

Ved Stortingsvalg stemmer velgerne på partier og ikke enkeltpersoner. Det gjør at det er de 10–15 profilerte partilederne som er mest synlige i mediebildet, og ikke de flere tusen partimedlemmene som står på listene som partiene har levert inn til valgdirektoratet. Noen få kandidater har stor sannsynlighet for å bli valgt inn på Stortinget, mens de fleste har listeplasseringer som gjør det nærmest umulig. En del er også kandidater for parti som aldri har hatt en stortingsrepresentant. Likevel har de stukket hodet frem ved å stille til valg. De deltar på partimøter, de står på valgtorg, skriver oppdateringer i sosiale medier og lar seg intervjuet av journalister i lokalavisa.

De lever likefullt en ganske tilbaketrukket tilværelse sammenliknet med kandidater i mange andre land der de som stiller til valg har mer personlige kampanjer. Til tross for dette gjør den høye temperaturen i politikken og frykten for hat og trusler at mange – og spesielt kvinner – ikke ønsker å stille til valg. Dette er interessant: Det proporsjonale valgsystemet med partilister og en god kjønnsbalanse på Stortinget skulle nemlig tilsi at trusler og vold ikke er et stort problem for norske politikere uansett kjønn. Resultatene fra

denne studien underbygger til dels denne antakelsen, selv om trakassering og trusler forekommer og kjønn i noen tilfeller har betydning for hva en opplever.

Den norske studien

Denne undersøkelsen ble sendt ut til de fleste kandidatene som stilte til valg for norske partier ved Stortingsvalget i 2021. Av alle 4152 unike kandidater, ble 3200 kontaktet, og 1179 kandidater deltok med minst ett svar. Den lille kjønnsforskjellen i andel mannlige (55.9%) og kvinnelige (42.7%) respondenter gjenspeiler at det er litt flere menn enn kvinner på listene til norske parti. Den relative kjønnsbalansen indikerer at både mannlige og kvinnelige kandidater synes at temaet er interessant og viktig. Kandidater fra stortingspartienes lister har svart i litt større grad enn de som stod på listene for andre parti.

Gjennomsnittsalderen er 49 år og 69.6% rapporterer at de er gift eller har samboer. Litt over 30 prosent oppgir at de har minst ett barn under 18 år boende hjemme hos seg. Majoriteten av de som svarte på undersøkelsen oppgir at de har hatt et verv i det partiet de stilte til valg for (91.2 prosent), noe som indikerer en viss fartstid og karriere i partiene, men godt over halvparten (55.7 prosent) oppga at de stilte til Stortingsvalg for første gang. Kun 10 prosent hadde vært valgt inn en eller flere ganger, noe som kan forklares ved den store skjjevheten mellom de

Partitilknytning til respondentene

Politisk parti	%
Arbeiderpartiet	8.5
Fremskrittspartiet	7.4
Høyre	10.4
Kristelig Folkeparti	7.4
Miljøpartiet de Grønne	7.2
Rødt	7.3
Senterpartiet	9.1
Sosialistisk Venstreparti	8.9
Venstre	7.0
Andre	26.1
Ikke svart	0.8
Total	100

Politisk vold

Politisk vold oppstår "når målet med volden er å påvirke politisk integritet og når virkemidlene som brukes krenker den personlige integriteten til individer som er involvert i politikk. Personlig integritet kan krenkes av en rekke handlinger og kan kategoriseres bredt som fysisk eller psykisk vold (dvs. trusler eller trakassering) og den kan finne sted både i den private og den offentlige sfæren. Begge former for vold kan ha seksuelle konnotasjoner" (Bjarnegård 2018:690).

som stiller til valg og de som faktisk blir valgt inn i Norge. Hele 74.3 prosent oppga at det ikke var sannsynlig at de ble valgt inn på Stortinget.

Respondentene ble spurt om deres erfaringer med politisk vold (hat og trusler) i løpet av valgkampanjen i 2021. De som har vært valgt inn før ble også spurt om tidligere erfaringer med vold i arbeidet som stortingsrepresentant. Respondentene kunne velge mellom ulike svarkategorier på spørsmål som handlet om ulike typer av vold som 1) nedsettende kommentarer og falske rykter; 2) trusler 3) fysisk vold; 4) vandalisering av eiendom; og 5) trusler mot personer i nær relasjon.

Hvordan ser politisk vold ut i Norge?

Respondentene ble først bedt om å svare på spørsmål om hvordan de oppfatter voldsnivået i norsk politikk. På spørsmål om skremser og vold er en normal del av politikken i Norge, svarte 7 prosent «ja, det er en del av politikken»; 55.8 prosent svarte «Nei, men det skjer noen ganger», og 35.3 prosent svarte «Nei, det er ikke en normal del av politikken». Da vi gravde litt dypere og spurte mer konkrete spørsmål om ulike typer av vold, var det en tydelig variasjon i hvilke typer av vold som blir sett på som mer vanlig enn andre. Veldig få mente at fysisk vold var en normal del av politikken i Norge (0.6 prosent), mens det var mer vanlig å tro at nedsettende kommentarer og falske rykter er en del av politikken (36.6 prosent). Deretter spurte vi om respondentenes egne erfaringer med ulike typer av vold. Vi ser her at type og mengde av politisk vold som respondentene sier at de har blitt utsatt for, stemmer godt med det kandidatene antok var normalt i norsk politikk. Hele 48.8 prosent av respondentene oppga at de hadde blitt utsatt for nedsettende kommentarer eller falske rykter, 19.2 prosent hadde mottatt trusler, 2.4 prosent hadde opplevd fysisk vold, 6.4 prosent hadde fått vandalisert eiendom og 22.1 hadde erfart at noen i nær relasjon til dem hadde opplevd uønskede handlinger i forbindelse med sitt politiske virke.

Tabellen viser hvor hyppig kandidatene til Stortingsvalget i 2021 svarte at de hadde opplevd ulike typer vold.

For dem som opplever nedsettende kommentarer og falske rykter skjer dette gjerne flere ganger (kun 5.3 prosent av dem som hadde opplevd dette sa at det skjedde kun en gang). For fysisk vold og vandalisering av eiendom er bildet litt annerledes. Blant respondentene som har blitt utsatt for fysisk vold svarte nesten halvparten at det kun hadde skjedd en gang (46.2 prosent). Likefullt ser en at for 17.1 prosent av de som har opplevd fysisk vold så har dette skjedd flere ganger. Her bør det påpekes at antall respondenter for denne typen vold er få.

Gjerningspersoner

Kandidatene svarte også på hvem som stod bak hendelsene de rapporterte om. I 40.6% av tilfellene stod en vanlig borger bak. Til sammenlikning opplevde 25.5% en hendelse hvor gjerningspersonen var fra et annet parti og 10.5% en hendelse der gjerningspersonen var fra samme parti. En del færre opplevde vold i en situasjon der gjerningspersonen var en offentlig tjenesteperson (4.0%). 34.4% har opplevd hendelser i sosiale medier og en del færre rapporterte om forekomster i konvensjonelle media (9.7%). Noen hadde også opplevd hendelser i privat sammenheng (5.0%).

	Prosent (av kandidater som har opplevd)
Medborgere	40,6
Sosiale medier	34,4
Medlemmer eller ledere i andre partier	25,5
Medlemmer eller ledere i eget parti	10,5
Media	9,7
Venner, familie	5,0
Offentlige tjenestemenn	4,0
Andre	-

Frekvensen av politisk vold etter type (%)

Type politisk vold	En gang	Noen ganger	Flere ganger	Svært mange ganger	Total
Nedsettende kommentarer / falske rykter	5.4 %	50.4 %	43 %	8.6%	100
Trusler	27.5%	49.5%	19 %	1.4 %	100
Fysisk vold	46.2 %	30.8 %	19.2 %	0 %	100
Vandalisering av eiendom	47.1%	32.9 %	17.1 %	0 %	100
Uønsket handling i nær relasjon	11.9 %	59 %	25 %	2.9 %	100

Kjønnsaspektet ved politisk vold

Hvordan er politisk vold påvirket av kjønn? Forskning viser hvordan politisk vold kan være påvirket av kjønn på tre ulike måter: (1) Kjønnete *motiver* oppstår når gjerningspersoner bruker vold for å bevare menns kontroll over politikken og stenge kvinner ute. (2) Kjønnete *former* vektlegger hvordan kjønnsroller påvirker menns og kvinners opplevelser av vold. (3) Kjønnete *konsekvenser* viser til hvordan sosialisering og erfaringer med meningsdanning gjør at ulike målgrupper reagerer forskjellig på politisk vold.

(Bardall, Bjarnegård, Piscopo 2020: 916)

Kjønnsforskjeller

Ser vi på mengden av vold som respondentene har opplevd er det få kjønnsforskjeller å spore. Det finnes likevel viktige forskjeller når det gjelder erfaringer med ulike typer vold og hvordan disse håndteres. For eksempel, var det flere kvinner enn menn – og spesielt unge kvinner – som svarte bekreftende på at de nedsettende kommentarene eller de falske ryktene, truslene eller den fysiske volden de hadde opplevd var av seksuell karakter. I underkant av 45% prosent av kvinnene på 35 år eller yngre oppgir at minst en av de uønskede hendelsene de opplevde var av seksuell karakter. Til sammenlikning svarte i underkant 10% av menn i samme alderskategori det samme. Kjønnsbalansen jevner seg ut blant de over 35 år. Her oppgir i overkant av 10% av kvinnene at de opplevde uønskede hendelser av seksuell karakter, mens kun 3% av mennene i denne aldersgruppen sier det samme.

Vi finner også interessante kjønnsforskjeller knyttet til når den uønskede hendelsen inntreffer. Ifølge våre respondenter skjer de fleste uønskede hendelsene i løpet av valgkampen og her tallene ganske like for menn og kvinner. Ser vi på nominasjonsprosessen derimot, den tiden da partiene bestemmer hvem som skal stå på listene og hvilken listeplassering de skal ha, er det flere kvinner (21 prosent) enn menn (17 prosent) som oppgir at de hadde en opplevelse som kan defineres som en form for politisk vold.

Bli de uønskede hendelsene fulgt opp av partiene? Her ser vi igjen noen kjønnsforskjeller. Hele 90 prosent av respondentene bekrefter at partiet de er medlem av har retningslinjer for å håndtere trakassering og uønsket voldelig adferd. Til tross for dette ser vi at menn i større grad enn kvinner har en tendens til å underrapportere opplevelsene de utsettes for til partiorganisasjonen. Når menn og kvinner først rapporterer hendelser har de relativt like muligheter for at partiet følger opp, men ifølge respondentene gjør partiene noe kun i halvparten av tilfellene.

Politisk vold og betydning for demokratiet

I de siste årene har flere tatt til orde for at den tradisjonelle forståelsen av politisk vold som ensbetydende med fysisk vold bør utvides til å inkludere trakassering, trusler og skade på eiendom. Redsel for å oppleve denne typen hendelser kan påvirke hvem som ønsker å delta i politikken og hva en ønsker å uttale seg om. Vår studie viser at om lag halvparten av kandidatene i sist Storingsvalg opplevde ubehagelige hendelser i valgkampen. Vi fant også at unge kvinner i mye større grad enn andre svarer at hendelsen var av seksuell karakter. Det er kanskje ikke overraskende, men likefult bekymringsfullt. I Norge har det på nasjonalt nivå etter hvert blitt mer vanlig at kvinner og menn har like lange politiske karrierer. Kvinner holder ut lengre i politikken nå enn før, men har fremdeles kortere politiske karrierer enn menn. Om vi vil legge best mulig til rette for lik deltakelse på tvers av kjønn må vi opprettholde fokus på at politisk vold kan ramme kvinner og menn på ulike måter. Vi trenger derfor at både nye og gamle partier jobber for å være inkluderende og støttende.

Kilder

Bardall, G. Bjarnegård, E. og Piscopo, J.M. (2020) How Is Political Violence Gendered? Disentangling Motives, Forms, and Impacts,” *Political Studies* 68, no. 4: 916–935.

Bjergo, T, Thomassen, G og Strype, J. (2022). Harassment And Threats Towards Politicians: A survey of Norwegian parliamentarians, cabinet ministers and executive committee members of political parties and their youth wings. PHS forskning. [Norsk utgave lastet ned 5 oktober 2023 på: [trakassering og trusler 2021-1.pdf \(unit.no\)](#)]

Krook, M.L. (2017). Violence Against Women in Politics. *Journal of Democracy* 28(1), 74–88.

Murias, R & Stavenes, S. (2023). Gender and Political Seniority: Three Measures. *Politics & Gender*, 1-25 (online first)

Prosjektinformasjon

Denne undersøkelsen ble gjennomført i Norge våren 2022 som en del av forskningsprosjektet *The Cost of Doing Politics: Gender Aspects of Political Violence*. Ideas2evidence innhentet data under ledelse av Joachim Wettergreen. I dette prosjektet undersøker et internasjonalt forskerteam om og hvordan kjønn spiller inn på politisk vold og dermed kan påvirke politiske karrierer. Vi undersøker også om det er forskjeller på tvers av ulike styresett: Stabile demokrati (Norge og Irland), nye demokrati (Ghana) og autoritære regimer (Uganda).